

Frigjøringsdagen er ikke en NATO-dag

Taler

Sigbjørn Hølmebakk

Dato

8 mai 1961

Sted

Stortorget, Oslo

- 1 En av de siste krigshandlinger som fant sted i Norge, hendte den 6. mai 1945, to dager før frigjøringen.

- 5 Det var oppe i Hopseidet i Finnmark. Alt var brent, dyrene var slaktet og befolkningen evakuert. Men noen hadde rømt til fjells, hvor de bodde i huler og jordgammer. Når tyskerne var vekk reiste de tilbake til branntomtene.

- 10 I Hopseidet bodde en kvinne med flere små barn i et skur. Like ved siden av bodde noen fiskere som skulle holde vakt. Den 6. mai gikk tyskerne i land og myrdet de seks fiskerne. En av de tyske soldatene gikk deretter opp til skuret, han brøt seg inn og mens ungen så på, voldtok han moren. Da han var ferdig, slengte han en håndgranat inn i skuret.

- 15 Den eksploderte ikke, derfor fikk vi vite om det som var skjedd. Da kvinnen senere kom ned til strandkanten og fant de myrdede fiskerne, var det festet en lapp til det ene liket: "Dere er forrædere mot Europa og deres eget fedreland", sto det på lappen.

Det var den russiske innmarsj i Øst-Finnmark de tenkte på.

- 20 Denne siste hilsen var uttrykk for en frykt og en tankegang som siden har vokset seg sterkere. En tankegang som fullstendig har tatt makten i vårt sinn, som har drevet oss inn i en kapprustning som i dag truer med å utslette oss alle sammen, - frykten for at Sovjet-Russland var en dødelig trussel mot vårt land og vår frihet.

En gang var russerne våre allierte. I fengsler og fangeleirer lyttet man til meldingene fra de russiske slagmarker med håp. I dag er de plutselig blitt våre fiender.

Hvorledes kan det egentlig ha skjedd?

35 Har vi grunn til slik frykt, eller er det slik at frykten er framkalt av krefter som vi selv ikke har vært herre over?

Jeg vil få lov til å sitere hva Kong Haakon uttalte den 26. oktober 1944, da meldingen kom at russerne var rykket inn i Finnmark: "... Russerskrekk er ikke et fenomen av ny dato. Vi kjenner myten om de russiske sagfilerne under
40 tsartiden. Det nye som kom til etter den russiske revolusjon, var "bolsjevikskrekken". Til dags dato mangler vi det ringeste bevis for at Russland har hatt aggressive planer overfor Norge. Vi savner derimot ikke beviser for at russer- og bolsjevikfrykten systematisk er oppagitert av makter og kretser som hadde aggressive planer mot Russland. Bevisene er til overflod til stede i den
45 politiske historie fra 1918 og frem til i dag ..."

Dette sitat er et fantastisk bevis på hva den kalde krigen har utrettet i løpet av disse seksten årene. Hvis en alminnelig mann eller kvinne i dag hadde uttalt disse ord som sine egne, hvorledes tror dere da det ville gått med ham? Han ville
50 blitt mistenkeliggjort og utskjelt for kommunistmedløper, som en fare for den offentlige sikkerhet. Det skal mindre til enn som så. I dag kan man ikke protestere mot atomvåpen på norsk jord uten at ens motiver blir trukket i tvil.

Men det var ikke bare Kong Haakon som hadde et slikt syn på Russland.
55 Nesten alle våre politiske ledere så det på samme måte. La meg få lov å sitere noe Trygve Lie uttalte i 1945:

" ... meget ville ha sett annerledes ut i dag, hvis det hadde vært etablert et tillitsfullt forhold på et tidlig tidspunkt mellom Sovjet-Samveldet og de
60 vesteuropeiske stormakter og Amerikas forente stater - hvis man med andre ord hadde forstått og praktisert Sovjetregjeringens berømte prinsipp om at freden er udelelig. Det er en glede for oss å kunne si at vårt land aldri har ønsket denne isolering ..." - og videre: "Et vennskapelig og tillitsfullt forhold mellom Norge og Sovjet-Samveldet vil være et av hovedprinsippene i norsk utenrikspolitikk. Vi vil
65 stå fremmed for et hvert tiltak som bryter med dette prinsipp."

Har de holdt hva de lovet, alle disse politikere, som hadde ledet vårt land i krig og nå skulle lede vårt land i fred? Nei, de har ikke det.

Jeg tror ikke de er mer krigerske enn vi er. Men jeg tror det er gått med dem, som Nordahl Grieg en gang advarte mot i et av sine dikt: "Bli frem for alt ikke trette, som mennesker blir etter kriger."

75 De ble skuffet, og de hadde ikke krefter til å bære skuffelsen. De er trette menn, redde menn. De var ikke sterke nok, ikke modige nok, de trodde ikke lenger på den freden de selv hadde vært med å kjempe for. De er falt som offer i den krig som ikke utkjempes med våpen, men som utkjempes i vårt eget sinn, den krig som får oss til å tro at freden er en illusjon og at terrorbalansen er vår eneste vei.

80

Og de har trukket oss ned. De har fått oss til å anerkjenne den kalde krigen, og fått oss med på en opprustning vi aldri har opplevd maken til i dette land.

85

1300 millioner bruker vi nå på vårt forsvarsbudsjett. I disse dager har regjeringen meddelt at budsjettet skal økes med nye 10 %, det vil si 130 millioner kroner. I neste uke skal det settes i gang en vervingskampanje som er den største i forsvarshistorien. Guttene skal tilbys en lønn som ligger langt over det vanlige arbeidere kan gjøre regning med. I første omgang skal det verves 3000 mann. I løpet av to år skal dette tallet fordobles. Grenaderene, som de vervede skal kalles, vil få fritt medlemskap i Statens pensjonskasse, fri kost, losji og uniform. Og fri utdannelse. Og på toppen av dette skal de få utbetalt en nettolønn på kr. 13 000, - i lommepenger.

90

Jeg har fått opplyst fra kompetent hold at dette tilsvarer minst kr. 22 000, - i reallønn pr. år som disse guttene altså skal få i sin utdannelsestid.

95

Dette har vi råd til. Men vi har ikke råd til å gi våre arbeidere en rimelig del av den produksjonsøkning de selv har vært med på å skape. Vi finner oss i det, vi følger med, følger med, følger med. Regjeringen har gått i spissen, og de har tilsynelatende et enig folk, et enig Storting og en ensrettet presse bak seg.

100

I sløvhet har vi fulgt etter, der veien er blitt staket ut for oss.

Jeg vil spørre hver enkelt av dere: Tror dere at faren for russisk angrep er større i dag, enn den var i 1949? Nei, dere tror ikke det. Dere vet at det er ikke sant.

105

Dere vet at ingen ansvarlig politiker, hverken i øst eller vest, ønsker å fremkalle krigen. At sameksistens er den eneste mulige vei. At vi er gått inn i en fullstendig

ny tid da krig er blitt en utenkelighet.

110

Har vi trukket konsekvensen av dette syn? Nei, vi har gått den stikk motsatte vei. Vi har rustet og rustet. Ikke fordi vi selv mener at faren er større, men fordi vi har fått ordre fra NATOs hovedkvarter.

115 Vi har avskrevet mulighetene for å føre vår egen politikk, for å arbeide for fred og forsoning. Vi har handlet stikk i strid med alle de løftersom ble gitt da freden kom i 1945.

120 Selv atomvåpnene anerkjenner vi som mulige våpen. Foreløpig ikke i vårt eget land. Men vi har satt døren på gløtt, vi vil ikke arbeide for å få dem erklært folkerettstridige. Og vi er enige i at andre skal ha dem. Det mener Storting, Regjeringen og våre militære ledere.

125 Men vi selv. Vi som en gang opplevet 8. mai, som kjente en lykkefølelse så sterk at vi aldri kan glemme det?

Hva mener vi nå? Vi mener ingen ting. Stort sett interesserer det oss ikke. Vi har så rikelig med hus og hjem og mann og barn eller med å pusse bilen blank. Vi overlater saken til politikerne, politikk er noe vi selv ikke kan ha noe med.

130

Hva er egentlig skjedd med oss? Alle vi som er foreldre, som selv har barn, alle mødre, som ikke skjønner eller vil skjønne at i dag ligger døden på lur utenfor vår egen dør? Alle de som om en halvtime skal samles på Rådhusplassen i protest mot atomhysterikerne?

135

Jeg skulle ønske vi kunne sende en av disse mødre til sykehuset i Hiroshima, la henne stirre de åndssvake, vanskapte barn inn i øynene. Jeg tror hun ville være et annet menneske når hun kom tilbake. Jeg tror at alle de ting hun før hadde sett på som en selvfølge, ikke ville være så selvfølgelige lenger. Jeg tror, at hvis vi
140 kunne sende alle ut på en slik reise, ville hele vårt samfunn være forskjellig fra [hva] det er i dag, og at alle, hele vårt folk, ville reise seg i en eneste mektig protest: Stans dette vanvidd før det er for sent!

145 Det vil tvinge oss til å handle. Det ville åpne våre øyne for den villfarelse, at vi lever i en verden som er enkel og firkantet, hvor vi hører med til den part som vil fred, i motsetning til de onde, de på den andre siden, som bare vil krig og

ødeleggelse.

150 Det sprøytes inn i oss, ustanselig. Vi har ingen mulighet for å verge oss mot det. Verden er slik den er, svart og hvit, og vi hører selv med til den store hvite flokk. I seksten år har tåken ligget over landet - Atlanterhavståken. Det lød så vakkert, det våre politikere den gang forsikret oss om, at de Nord-atlantiske stater skulle slutte seg sammen i et forbund for å verge vår nyvunne frihet og selvstendighet.

155

Vi har pustet inn denne tåken hver eneste dag, og den har gjort sin virkning, den har forgiftet oss, skapt et klima av hat og mistenksomhet og gjort vårt land til en lydig grobunn for krigens tankegang.

160 Men det har skjedd noe i Norge i løpet av de siste måneder. Folk holder på å våkne. Det viser seg at den enighet som hittil har lydt som et enstemmig kor fra et samlet Storting, en samlet Regjering, en samlet presse, - det er ikke lenger en sannhet, men det er en usannhet, skapt gjennom seksten års sammenhengende ensretting og fortielse.

165

Våre politiske ledere har sådd en vind. Og nå høster de storm. Og vi hilser stormen velkommen. Vi håper den skal feie tåken vekk og vise hvor landet ligger.

170 Vi er kommet sammen for å minnes den 8. mai. Gang etter gang er det reist krav om at dagen ikke måtte bli glemt. I Stortinget er det flere ganger forslått å gjøre dagen til offentlig flaggdag, men hver gang er forslaget nedstemt. Derfor har dagen hittil gått nokså upåaktet hen.

175 Det er derimot en annen dag som er nokså flittig brukt i løpet av de siste år: Det er den 9. april.

Vi vil ikke ha den 9. april om igjen! blir det sagt.

180 Nei, vi vil ikke det. For det var den dagen da det tyske flagg gikk til topps på det norske Storting, da gatene flommet over av tyske soldater og gestapister, da fengslene ble fylt og slaveskipene begynte sin transport mot de tyske gasskamrene.

185 Og fordi vi ikke vil ha den 9. april om igjen, er det militaristiske Tyskland i dag

blitt vår allierte, - i den 9. aprils navn har vi funnet det nødvendig å åpne
adgangen for tysk atomopprustning, å gi tyske nazioffiserer anledning til å
inspisere våre forsvarsanlegg, i den 9. aprils navn sitter i dag tyskerne som noen
190 av de toneangivende i Stortingsbygningen.

Slik er den 9. april blitt misbrukt. Og i dag skal også den 8. mai tas i bruk, i
opprustningens og terrorbalansens tjeneste. Hjemmefronten skal mobiliseres,
selv de døde får ikke lov å hvile i fred. Da dette møte begynte, ble det lagt ned
195 kranser på Akershus ved minnesmerket for de som tyskerne henrettet. Deretter
skal nasjonen samles på Rådhusplassen, med representanter for de politiske
partier, de skal møtes for å markere hvor det norske folk står og for å vise våre
NATO-allierte vår enighet og vår solidaritet.

200 Vi er glad for at myndighetene endelig har husket på frigjøringsdagen, men vi er
ikke glad for at den skal misbrukes og gjøres om til en NATO-dag, for å forsvare
en politikk som er et svik mot alt det dagen står for.

De har ikke lov til å bruke denne dagen til å presse frem en militærpolitikk som
205 en stor del av vårt folk nå vender seg bort fra.

Også vi er villige til å forsvare vårt land, men vi tror ikke at atomvåpnene kan
forsvare noe som helst.

210 Også vi tror på De forente nasjoners idealer, men vi tror ikke at NATO-
politikken er et uttrykk for disse idealer.

Også vi vil vise vår solidaritet. Men den strekker seg ikke bare til våre NATO-
allierte. Vi føler oss ikke solidarisk med Portugals myrderier i Angola, med
215 Belgias infiltrasjonspolitik i Kongo, med Frankrikes undertrykkelse av det
algirske folk, med amerikanske invasjonforsøk på Cuba eller med et
atomopprustet Tyskland.

Derfor vil vi feire dagen på en annen måte. Vi vil minnes den 8. mai,
220 frigjøringsdagen, i solidaritet med alle dem som ennå lever i nød og
undertrykkelse.

Vi vil at vårt land skal vise veien. At vi skal gå i spissen. Vi er et lite land og vi har
ikke noe utestående med noen. Vårt eksempel ville virke som en voldsom

stimulans for alt fredsarbeide i verden.

Vi skal huske på at verden består ikke bare av statsmenn, ikke bare av militære strateger og trette politikere.

230

Verden består av mennesker som er naget av frykt, og det er få tegn i tiden som kan gi deres håp næring. Frykten er snart det eneste vi har felles, den strekker seg over landegrensene, den er felles for oss alle, selv om vi bor på hver vår side av jernteppet.

235

Derfor må vi skape et nytt håp om trygghet, som er sterkere en det atomvåpen og terrorbalanse kan gi oss.

Kilde

240

Fossegrimen nr. 5-6, 1961.

Emner

Andre verdenskrig, Appell, Frigjøring, Frihet, Krig, NATO

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/frigjoringsdagen-er-ikke-en-nato-dag>

245

250

255

260